

УДК 159.923+001.895
DOI <https://doi.org/10.32840/2663-6026.2019.5-1.5>

О. В. Кузнєцова

кандидат психологічних наук, доцент,
завідувачка кафедри дошкільної та початкової освіти
Комунальний заклад вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти
Одеської обласної ради»

ОСОБИСТІСНІ ЧИННИКИ СПРЯМОВАНОСТІ ІННОВАЦІЙНОСТІ

У статті розглядаються результати теоретико-емпіричного дослідження особистісних детермінант різних видів спрямованості інноваційності. Інноваційність вивчається як здатність особистості до корисних перетворень середовища від стану звичної (хабітуальної) дійсності до оновленої (модернізованої) через пошук та впровадження нововведень (ідей, технологій тощо); це здатність до конструктивного переструктурування взаємодії зі світом, спрямованого на підвищення якості життя.

Спрямованість інноваційності – схильність до її прояву в певній сфері життєдіяльності, де особистість воліє виступати суб'єктом впровадження нововведень. Аналізуються наступні види спрямованості інноваційності: практична (орієнтація на пошук та впровадження нових способів виконання повсякденної та виробничої діяльності відповідно у побутовій, в професійній сферах), комунікативна (схильність до випробування нових способів спілкування та взаємодії між людьми у сферах особистого спілкування з близькими та друзями, професійного спілкування, масових комунікацій та в організації діалогу з власним Я), суспільно-організаційна (схильність до втілення нових практик у основних сферах суспільного життя: економіко-фінансовій, екологічній, політичній, соціально-культурній та технічній).

У статті розглядаються особистісні характеристики (ціннісні орієнтації, базові установки, ставлення особистості до світу, себе та власного життя, екзистенціальні мотивації), що приймають участь у детермінації різних видів спрямованості інноваційності. За даними кореляційного аналізу встановлено взаємозв'язки між показниками видів спрямованості інноваційності та визначеним спектром особистісних якостей.

Під час регресійного аналізу отримано моделі, що дозволили встановити перелік особистісних характеристик, котрі здійснюють найбільш істотний вплив щодо різних видів спрямованості інноваційності. Описано комплекси особистісних чинників, що зумовлюють схильність особистості до прояву інноваційності у конкретній сфері життєдіяльності. Отримані дані дозволяють здійснити імовірнісний прогноз щодо вибору сфер прояву інноваційності.

Ключові слова: *континуально-ієрархічна структура, практична, комунікативна, суспільно-організаційна орієнтації, ціннісні орієнтації, базові переконання, екзистенціальні мотивації.*

Постановка проблеми. Невизначеність, багатомірність, складність, мобільність, плинність, новизна стали помітними рисами сучасного світу. Однією з причин цього є прискорення появи та поширення нововведень, котрі породжують нові або суттєво змінюють існуючі технології, процеси, способи діяльності, спілкування, організації життя людини, групи та суспільства. За словами О.Г. Асмолова, рефлексія складності сучасності дозволяє констатувати, що відбувається не тільки каскадна зміна темпів технічного прогресу. Відбувається щось більше: зміна самих змін [1, с. 6]. У глобалізованому світі нарощування та перетворення нововведень набуває ознак надзвичайної масштабності, тотальності, динамізму, повсякчасної дії, самоцінності, що виводить ці явища на рівень стійкого виміру нової культурно-історичної реальності. Усвідомлення тих викликів, що постають перед сучасною людиною, спонукає до системних змін у різних сферах суспільної практики, зокрема у сфері освіти. Це відображено, наприклад, у концепції реформування шкільної освіти в Україні, де зазначається, що

випускник школи має бути «інноватором, здатним змінювати навколишній світ [2]. Отже, твердження про важливість розвитку інноваційності як компетентності особистості у взаємодії з нововведеннями не викликає сумнівів. Разом з тим виникає необхідність наукового аналізу психологічного підґрунтя такої компетентності – інноваційності як стійкої властивості особистості та тих чинників, що зумовлюють її прояви. Саме такий напрям дослідження дозволяє підійти до практики цілеспрямованого проектування індивідуальної траєкторії розвитку інноваційності особистості.

Аналіз останніх досліджень. Поняття «інноваційність» у психології має кілька потрактувань. Більшість із них акцентує увагу на здібностях суб'єкта інноваційної діяльності сприймати, оцінювати та впроваджувати нові ідеї та технології, тобто продуктивно взаємодіяти з новаціями на різних етапах їх життєвого циклу [3]. В більш широкому контексті інноваційність розглядають як інтегративну здатність особистості розуміти, приймати, соціально оцінювати, поширювати, впроваджувати та використовувати нововведення

[4, с. 28]. Такий підхід фіксує прикладний аспект властивості, де інноваційність розглядається як передумова успішного виконання діяльності, пов'язаної з опрацюванням інновацій. Інша позиція представлена в роботах науковців, які досліджують інноваційність як вид психічної активності, що розкриває форми взаємодії людини зі світом в процесі її саморозвитку [5, с. 15].

Так, інноваційність розглядається як інтегральна (системна) характеристика людини, що зумовлює ініціацію (породження) інноваційної поведінки, яка здійснюється як вихід за межі наявних установок й поведінкових стереотипів та виникає в тих точках життєвого простору людини, в яких діють як мінімум три чинника: 1) можливості людини, що виявляються у її особистісному, духовному, творчому, інтелектуальному та іншому потенціалі; 2) середовище, що відповідає цим можливостям, тобто помічений ціннісно-смісловими «маркерами» простір, в якому можлива самореалізація; 3) готовність людини реалізувати свої можливості «тут і тепер» [6, с. 195]. У такому розумінні інноваційність розглядається як здатність особистості приймати новизну, мінливість і складність світу, що сприяє створенню суб'єктом нових стратегій поведінки та діяльності задля самореалізації.

Неоднозначним також є розуміння інноваційності в контексті організації особистості. Акцентуючи увагу на тому, що це здатність особистості, автори неоднозначно представляють її «контури»: як характеристику, що містить інноваційний потенціал [6, с. 230], як діяльну активність, що утворює разом із іншими видами активності інноваційний потенціал і є його частиною [4, с. 30], як сам інноваційний потенціал [5, с. 15], як сукупність різнорівневих властивостей, що утворюють інноваційний потенціал [7, с. 21], як самостійну властивість особистості [8]. У роботах автора інноваційність розглядається як самостійне утворення в просторі особистості, як стійка властивість, що містить власні ознаки, неповторну феноменологію. Це здатність особистості до корисних перетворень середовища від стану звичної (хабітуальної) дійсності до оновленої (модернізованої) через пошук та впровадження нововведень (ідей, технологій тощо); це здатність до конструктивного переструктурування взаємодії зі світом, спрямованого на підвищення якості життя. Саме інноваційність визначає загальну схильність особистості до нового, що є внутрішнім підґрунтям, передумовою стійкого та універсального опанування нововведень у будь якій сфері діяльності.

Розглядаючи структуру інноваційності з позицій континуально-ієрархічної концепції особистості [9, с. 130], автор виокремлює спрямованість у якості одного з її вимірів. *Спрямованість іннова-*

ційності – схильність до прояву інноваційності в певній сфері життєдіяльності, де особистість воліє виступати суб'єктом впровадження нововведень. Вектор спрямованості інноваційності презентує «переваги» таких сфер, їх привабливість для прояву інноваційних інтенцій, що відображає вибірковість у психічному реагуванні на новизну та зміни у середовищі. У якості різновидів спрямованості інноваційності розглядається: *практична* (орієнтація на пошук та впровадження нових способів виконання повсякденної та виробничої діяльності відповідно у побутовій (ПбІ), в професійній (ПрІ) сферах), *комунікативна* (схильність до випробування нових способів спілкування та взаємодії між людьми у сферах особистого спілкування з близькими та друзями (ІСо), професійного спілкування (ІСп), масових комунікацій (Імк) та в організації внутрішнього досвіду власної особистості, діалогу з власним Я, аутоспрямованість (АІ), *суспільно-організаційна* (схильність до втілення нових практик у основних сферах суспільного життя: економіко-фінансовій (ЕФІ), екологічній (ЕІ), політичній (ПІ), соціально-культурній (СКІ) та технічній (ТІ) [10, с. 80]. Представлений спектр сфер життєдіяльності, де особистість могла б виявити свою інноваційність не є вичерпним, однак він фіксує ту думку, що існує широка індивідуальна варіативність у проявах цієї властивості. Саме вивчення стійкої схильності до прояву інноваційності в певній сфері життєдіяльності дозволяє перейти до прогнозування індивідуальної інноваційної поведінки особистості на основі визначення «комфортних» зон для реалізації відповідної активності.

При цьому слід розрізняти *спрямованість інноваційності* та *інноваційну спрямованість*. Інноваційна спрямованість інтегрує сукупність мотивів та цінностей, що визначають інноваційний характер діяльності, прагнення до нового, до досягнення успіху, вершин професійної майстерності, збагачення інноваційного досвіду, усвідомлення значущості інноваційних процесів [11, с. 178]. У якості провідних чинників, що обумовлюють інноваційну спрямованість особистості, дослідники розглядають культурні норми та цінності [12, с. 89], суспільні тенденції у ставленні до змін [13]. В цьому контексті йдеться про інноваційну культуру суспільства [8]. Разом з тим підкреслюється і значення психологічних характеристик особистості, що визначають її інноваційну спрямованість – особистісні смисли [14, с. 37], установки на контакт з інновацією або на відхилення від нього [6, с. 195], інтелектуальні здібності, соціально-психологічні властивості особистості [7, с. 21–23]. Отже, як утворення мотиваційної сфери інноваційна спрямованість регламентує наміри особистості щодо взаємодії з інноваціями, входження до інноваційної діяльності та самореалізації в ній.

Спрямованість інноваційності позначає вибір (свідомий чи неусвідомлений) певної сфери життєдіяльності, де розгортається ця властивість особистості, в тому числі й її мотиваційна сторона – інноваційна спрямованість. Оскільки спрямованість інноваційності є одним із параметрів структури цієї властивості, її конкретний вектор є не випадковим, переважно незалежним від ситуативних чинників та короточасних впливів. Спрямованість інноваційності пов'язана з іншими стійкими особистісними характеристиками і більшою мірою залежить від системи ціннісних орієнтацій, інтересів, ставлень, переконань, установок особистості. Конкретизації потребує питання про коло особистісних чинників, що зумовлюють диференціацію у спрямованості інноваційності за сферами життєдіяльності.

Мета статті: представити результати теоретико-емпіричного дослідження особистісних детермінант спрямованості інноваційності.

Виклад основного матеріалу. З метою визначення комплексу особистісних характеристик, що приймають участь у детермінації різних видів спрямованості інноваційності, організовано емпіричне дослідження, реалізоване у три етапи (підготовчий, діагностичний, аналітико-інтерпретаційний). Відповідно до мети та предмету дослідження обрано наступні психодіагностичні методики: «Самооцінка спрямованості інноваційності» (О.В. Кузнецова) [10, с. 82], «Діагностика реальної структури ціннісних орієнтацій особистості» С.С. Бубнова, Шкала базових переконань (Р. Янов-Бульман в адаптації О. Кравцової), Шкала екзистенції (А. Ленгле, К. Оглер). Статистичний аналіз (кореляційний, регресійний) отриманих емпіричних даних здійснювався за допомогою про-

грами SPSS for Windows 17.0. До вибірки увійшли слухачі відділення перепідготовки кадрів за спеціальністю «Психологія», студенти та магістри різних напрямків навчання Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського, Одеського національного політехнічного університету. Всього у дослідженні взяли участь 360 осіб.

На першому етапі аналізу перевірялась гіпотеза про наявність співвідношення між спрямованістю інноваційності та ціннісними орієнтаціями. Ціннісні орієнтації визначають шлях присвоєння особистістю духовного потенціалу суспільства, продуктивність перетворення культурних вартостей у стимули і мотиви поведінки, задають чи обмежують конструктивне поле реалізації її професійних рис-якостей в окремій діяльності, спілкуванні, вчинках [15, с. 276]. Оскільки ціннісні орієнтації виконують функції регулювання поведінки особистості в певних соціальних умовах, доцільно розглядати їх взаємозв'язки з параметрами, що фіксують розгортання інноваційності у практичній, комунікативній, суспільно-організаційній площинах. В таблиці 1 представлені результати кореляційного аналізу показників спрямованості інноваційності та ціннісних орієнтацій особистості.

Представлені в табл. 1 дані свідчать про те, що кожний вид спрямованості інноваційності пов'язаний із певним спектром ціннісних орієнтацій (окрім аутоспрямованості). Найбільшою мірою з ціннісними орієнтаціями пов'язані такі показники. *Спрямованість інноваційності на сферу масових комунікацій (Імк)* (схильність до пошуку нових форм самореалізації та організації комунікації в сфері медіасистем) додатньо пов'язана з ціннісними орієнтаціями: «пошук та насолода

Таблиця 1

Значущі коефіцієнти кореляцій показників спрямованості інноваційності та ціннісних орієнтацій

Спрямованість інноваційності	Ціннісні орієнтації										
	ЦО ₁	ЦО ₂	ЦО ₃	ЦО ₄	ЦО ₅	ЦО ₆	ЦО ₇	ЦО ₈	ЦО ₉	ЦО ₁₀	ЦО ₁₁
Пбі						-247					
Прі								228	249		284*
ІСо	-233							224			
ІСп									240	235	314*
Імк			261		-225		258			224	317*
ЕФі		240		-235			481*		319*		
ЕІ			291*		-252						
ПІ	-355*					352*					
СКІ						345*					
ТІ						360*	300*		315*		

Примітка: тут і далі: 1) нулі та коми не вказані; 2) знак * вказує на рівень значущості $p \leq 0,01$, без позначення – $p \leq 0,05$; 3) умовні позначення: ЦО₁ – приємне проведення часу, відпочинок, ЦО₂ – матеріальний добробут, ЦО₃ – пошук та насолода прекрасним, ЦО₄ – допомога і милосердя до інших людей, ЦО₅ – любов, ЦО₆ – пізнання нового у світі, природі, людині, ЦО₇ – високий соціальний статус і управління людьми, ЦО₈ – визнання та повага людей, вплив на оточуючих, ЦО₉ – соціальна активність для досягнення позитивних змін у суспільстві, ЦО₁₀ – спілкування, ЦО₁₁ – здоров'я

прекрасним», «високий соціальний статус і управління людьми», «спілкування» ($p \leq 0,05$), «здоров'я» ($p \leq 0,01$); від'ємно – з ціннісною орієнтацією «любов» ($p \leq 0,05$). *Спрямованість інноваційності на економіко-фінансову сферу суспільного життя (ЕФІ)* (орієнтація на нові практики ведення фінансів, отримання прибутку, підвищення зиску) позитивно корелює з ціннісними орієнтаціями: «матеріальний добробут» ($p \leq 0,05$), «високий соціальний статус і управління людьми», «соціальна активність для досягнення позитивних змін у суспільстві» ($p \leq 0,01$); від'ємно – з показником «допомога і милосердя до інших людей» ($p \leq 0,05$). *Спрямованість інноваційності на сферу професійного спілкування (ІСп)* (схильність до випробування нових способів спілкування та взаємодії між людьми у сферах професійного спілкування) позитивно корелює з ціннісними орієнтаціями: «соціальна активність для досягнення позитивних змін у суспільстві», «спілкування» ($p \leq 0,05$), «здоров'я» ($p \leq 0,01$). *Спрямованість інноваційності на технічну сферу (ТІ)* (орієнтація на пошук, використання та впровадження технічних нововведень) має прямий пропорційний зв'язок з показниками: «пізнання нового у світі, природі, людині», «високий соціальний статус і управління людьми», «соціальна активність для досягнення позитивних змін у суспільстві» ($p \leq 0,01$).

Спрямованість інноваційності на сферу особистого спілкування з близькими та друзями (ІСо) (схильність до пошуку та впровадження нових форм спілкування та взаємодії, організації моделі особистих взаємин на основі сучасних знань щодо успішної комунікації) позитивно корелює з ціннісною орієнтацією «визнання та повага людей, вплив на оточуючих»; від'ємно – з показником «приємне проведення часу, відпочинок» ($p \leq 0,05$). *Спрямованість інноваційності на екологічну сферу суспільного життя (ЕІ)* (схильність до впровадження нових способів організації взаємодії людини з оточуючим середовищем) позитивно взаємопов'язана з ціннісною орієнтацією на пошук та насолоду прекрасним ($p \leq 0,01$); негативно – з орієнтацією на глибокі інтимні стосунки з іншою людиною, любов ($p \leq 0,05$). *Спрямованість інноваційності на політичну сферу суспільного життя (ПІ)* (орієнтація на впровадження нових форм управління і реалізації влади) додатньо корелює з ціннісною орієнтацією «пізнання нового у світі, природі, людині» та має зворотній зв'язок із показником «приємне проведення часу, відпочинок» ($p \leq 0,01$).

Вкрай мало взаємозалежностей відмічається між ціннісними орієнтаціями та показниками: *спрямованість інноваційності на соціокультурну сферу суспільного життя (СКІ)*, *на побутову сферу (ПБІ)*. Цікавим є факт, що ці види спрямованості протилежним чином співвідносяться з важ-

ливістю пізнання нового у світі, природі, людині. Якщо орієнтація на нові смисли, культурні та освітні практики, соціальні інновації аранжується цією настановою ($p \leq 0,01$), то орієнтація на привнесення нововведень в організацію особистого простору їй протилежна ($p \leq 0,05$).

Отже, вибір сфери прояву інноваційності значною мірою пов'язаний із певними ціннісними орієнтаціями, визнанням важливості окремих сторін життя. Ціннісний фундамент для більшості сфер прояву інноваційності утворюють орієнтації на пізнання нового у світі, природі, людині, соціальну активність для досягнення позитивних змін у суспільстві, високий соціальний статус і управління людьми, здоров'я.

Розглянемо результати кореляційного аналізу показників спрямованості інноваційності та певного спектру особистісних характеристик, що презентують базові установки, та переконання щодо світу, власного Я, життя людини, екзистенціальні мотивації. Такі параметри виступають суттєвими ознаками суб'єктивної картини світу, внутрішніми маркерами, що позначають ситуації взаємодії особистості з новизною та нововведеннями як психологічно безпечні, потенційно успішні та сповнені смислом для особистості. Це створює емоційно-особистісне підґрунтя для вільного вияву інноваційних інтенцій, усуває внутрішні бар'єри у прояві інноваційної активності. Результати кореляційного аналізу показників спрямованості інноваційності та базових установок щодо світу, себе та власної екзистенції представлені в таблиці 2.

Аналіз даних, представлених у табл. 2, показує, що різні види спрямованості інноваційності кореспондуються з певними базовими установками, переконаннями щодо світу, власної особистості та свого життя. Незалежними від системи установок виявились показники: спрямованість інноваційності на побутову сферу (ПБІ), спрямованість інноваційності на сферу особистого спілкування з близькими та друзями (ІСо).

Аналогічно до результатів кореляційного аналізу, представлених у табл. 1, з показниками базових установок та переконань пов'язані такі види спрямованості інноваційності: *на сферу професійного спілкування (ІСп)*, *на економіко-фінансову сферу суспільного життя (ЕФІ)* *на технічну сферу (ТІ)*. Схильність до пошуку та впровадження нових форм спілкування та взаємодії, організації моделі особистих взаємин на основі сучасних знань щодо успішної комунікації (ІСп) прямо пропорційно пов'язана з вірою у свою удачу, везіння ($p \leq 0,01$), установкою щодо контрольованості світу, відчуттям цінності власного Я, високим рівнем контролю над подіями, що відбуваються, переживання сповненої екзистенції (відчуття смислового наповнення життя); відмічається зворотній зв'язок – з переконанням про випадковість

Таблиця 2

Значущі коефіцієнти кореляцій показників спрямованості інноваційності та базових установок, переконань

Спрямованість інноваційності	Базові установки, переконання											
	BW	BP	J	C	R	SW	SC	L	ST	F	E	G
PrI								200*				
ICп				169	-183	175	189	241*				186
Imk				314*					187			
AI								183				
ЕФІ	194			191				212*		217*	209*	
EI		207*		167					178			
ПІ	172					209*				200*	198	
CKI		191										
TI	186		174	276*			158	186				

Примітка: умовні позначення: BW – прихильність світу, BP – доброта людей, J – справедливість світу, C – контрольованість світу, R – випадковість як принцип розподілу подій, SW – цінність власного Я, SC – контроль над подіями, що відбуваються, L – удача, везіння; ST – самотрансценденція, F – свобода, E – екзистенціальність, G – показник сповнення екзистенції

виникнення подій ($p \leq 0,05$). Орієнтація на нові практики ведення фінансів, отримання прибутку, підвищення зиску (ЕФІ) співвідноситься з установкою щодо прихильності світу, контрольованості подій ($p \leq 0,05$), вірою у власне везіння, рішучістю, нетерпимістю щодо обмеженості можливостей, готовністю відповідально і рішуче включатися в життя, йти назустріч світу, змінювати його на краще ($p \leq 0,01$). Орієнтація на пошук, використання та впровадження технічних нововведень (ТІ) взаємодіє з установками контрольованості світу ($p \leq 0,01$) щодо прихильності й справедливості світу, високим рівнем контролю над подіями, що відбуваються, вірою у власну удачу, везіння ($p \leq 0,05$). Спрямованість інноваційності на технічну сферу здебільшого спирається на позитивні установки щодо безпечності світу та не торкається переконань щодо власного екзистенціального досвіду.

Достатньо широкий спектр зв'язків з показниками особистісних характеристик демонструє спрямованість інноваційності на політичну сферу суспільного життя (ПІ) та екологічну сферу суспільного життя (ЕІ). Орієнтація на впровадження нових форм управління і реалізації влади (ПІ) пов'язана з установками щодо цінності власного Я, наявності свободи, можливості знімати обмеження ($p \leq 0,01$), прихильності світу, готовності рішуче втручатися у хід подій та нести за це відповідальність ($p \leq 0,05$). Схильність до впровадження нових способів організації взаємодії людини з оточуючим середовищем (природа, міське середовище) (ЕІ) позитивно корелює з переконанням у доброті людей ($p \leq 0,01$), установками щодо контрольованості світу, самотрансценденцією (здатністю відчувати ціннісні аспекти буття, емоційно відгукуватися, переживати екзистенційну значущість того, що відбувається) ($p \leq 0,05$).

Слід констатувати, що показники спрямованості інноваційності на сферу масових комунікацій (Імк), на сферу професійного спілкування (ІСп) значно більшою мірою співвідносяться з ціннісними орієнтаціями, аніж з базовими переконаннями. Тут відзначається лише взаємодія схильності до пошуку нових форм самореалізації та організації комунікації в сфері медіасистем (Імк) з установкою щодо контрольованості світу ($p \leq 0,01$) та відчуттям самотрансценденції (переживанням близькості, готовності бути співпричетним до ціннісних вимірів буття) ($p \leq 0,05$); схильності до випробування нових способів спілкування та взаємодії між людьми у сферах професійного спілкування (ІСп) – з установкою щодо власної удачі ($p \leq 0,01$).

Спрямованість інноваційності на соціокультурну сферу суспільного життя (СКІ), на сферу діалогу з власним Я, аутоспрямованість (АІ) не виявляють розлогої системи зв'язків ані з ціннісними орієнтаціями, ані з базовими переконаннями особистості щодо світу та самої себе. Орієнтація на нові смисли, культурні та освітні практики, соціальні інновації (СКІ) передбачає віру у доброту людей ($p \leq 0,05$). Орієнтація на прийняття нових цінностей, формування нових смислів, репрезентація нових знань як основа саморозвитку та самозмін (АІ) спирається на віру у власне везіння ($p \leq 0,05$).

Встановлено, що певні види спрямованості інноваційності достатньо тісно пов'язані з базовими установками особистості щодо світу, себе та власного життя. Особливо задіяними виявились такі установки щодо контрольованості та прихильності світу, власної удачі. Саме ці параметри суб'єктивної картини світу створюють особистісні передумови для прояву інноваційності у різноманітних сферах життєдіяльності.

Таким чином, кореляційний аналіз підтвердив наявність взаємозв'язків між показниками видів спрямованості інноваційності та низкою особистісних характеристик (ціннісні орієнтації, базові установки та переконання щодо світу, власної особистості та свого життя), що дозволяє перейти до подальшого вивчення питання про детермінацію.

Використання регресійного аналізу дозволило встановити внесок кожного з чинників, що розглядаються гіпотетично, у варіації залежних змінних. Оцінка отриманих моделей множинної регресії показала їх високу достовірність ($R^2=1,0$). В результаті отримані наступні рівняння множинної регресії для кожного з показників спрямованості інноваційності:

$$Пбі = 25,768 - 1,374F - 1,235SW - 0,975ЦО_1 + 0,817ЦО_7 + 0,712ЦО_{10} + 0,658ЦО_3 + 0,558С - 0,535ЦО_4 - 0,502ЦО_6 + 0,479J + 0,471BP + 0,444BW$$

$$Прі = 18,263 - 1,169BP + 1,161ЦО_2 + 0,904ЦО_6 - 0,646ЦО_7 + 0,594SW - 0,562ЦО_1 - 0,523ЦО_{10} + 0,479F - 0,429ЦО_8 + 0,423ST$$

$$ІСо = 24,974 + 0,883BP + 0,821E - 0,81ЦО_9 + 0,726ЦО_5 + 0,721ST - 0,68ЦО_1 + 0,503F - 0,502ЦО_4 - 0,464SD + 0,46ЦО_8 - 0,434ЦО_{11}$$

$$ІСп = 11,049 - 1,177R + 1,066SW - 1,064F - 0,784ЦО_9 - 0,719BP + 0,681ЦО_{10} - 0,612С + 0,581ЦО_2 + 0,565SD + 0,51ЦО_5 + 0,492E$$

$$Імк = 26,919 + 0,868С - 0,709R + 0,69BP - 0,636F + 0,556ЦО_7 - 0,366SW - 0,337ЦО_9 - 0,311ЦО_5$$

$$АІ = 34,03 + 2,274E - 2,043F - 1,999ЦО_1 + 1,262ЦО_3 - 0,925SW + 0,821ЦО_5 + 0,812R + 0,804ЦО_7 - 0,621BP + 0,549ST + 0,547J - 0,51SD - 0,48С$$

$$ЕФІ = 10,297 - 1,285SW - 1,171ЦО_1 + 0,885ЦО_{10} + 0,878ЦО_2 + 0,781R + 0,603J + 0,507ST - 0,455BW$$

$$ЕІ = 14,407 - 0,905F + 0,787ЦО_5 + 0,741ЦО_7 - 0,614BP - 0,578ЦО_1 + 0,562SD + 0,548ЦО_3 + 0,546BW - 0,532ЦО_4 - 0,53ЦО_8 + 0,496SW$$

$$ПІ = - 3,556 - 1,404BP + 1,230E - 1,096F + 1,451SW + 1,022ЦО_6 - 1,069С + 0,861ЦО_5 + 0,664J + 0,689SD - 0,68ЦО_8 - 0,55ЦО_{11} + 0,539ЦО_3 - 0,527ЦО_7$$

$$СКІ = 12,11 + 1,913E - 1,799F + 1,014ЦО_5 - 0,970ЦО_2 - 0,744С - 0,698BP - 0,751ЦО_1 + 0,610J - 0,555ЦО_3 + 0,571ЦО_7$$

$$ТІ = - 9,898 + 1,641BP - 0,898F + 0,837С + 0,663ЦО_{11} + 0,679ЦО_7 + 0,556ЦО_4 - 0,696SW - 0,517ЦО_1 + 0,433ЦО_6 + 0,419ЦО_{10}$$

Аналіз величини коефіцієнту регресії β показує, що *спрямованість інноваційності на побутову сферу (Пбі)* знижується під впливом переконання людини у можливості вияву особистої свободи, рішучості у протистоянні обмеженням (F), установки щодо цінності власного Я (SW), важливості приємного проведення часу, відпочинку (ЦО₁), допомоги і милосердя до інших людей (ЦО₄), пізнання нового у світі, природі, людині (ЦО₆).

Посиленню такої спрямованості інноваційності сприяють цінності високого соціального статусу і управління людьми (ЦО₇), спілкування (ЦО₁₀), пошуку та насолоди прекрасним (ЦО₃), упевненість у контрольованості (С), прихильності світу (BW), доброти й чуйності людей (BP), розуміння світу як справедливо організованого, де за добру поведінку людина обов'язково отримує винагороду (J). Як видно, спрямованість інноваційності на побутову сферу зумовлена здебільшого зростанням відкритості до світу, відчуття безпеки та чутливості до краси одночасно з домінуванням обивательських поглядів. Дотримання цінностей «простого життя», де визнаються давно встановлені правила, є задана ієрархія, до якої варто пристосуватися і таким чином підтримувати загальний порядок, підсилює орієнтацію на привнесення нововведень в організацію особистого простору (побуту, речей, способу життя, організації вільного часу), схильність до вияву інноваційних інтенцій у домашньому житті, у прикрашанні оточуючого простору, у творенні особистого комфорту.

Протилежним чином організований комплекс детермінант *спрямованості інноваційності на професійну сферу (Прі)*. Значний вплив на її вираженість мають цінності матеріального добробуту (ЦО₂), пізнання нового у світі, природі, людині (ЦО₆), установки щодо цінності власного Я (SW), готовність до утвердження свободи, нетерпимості до обмежень (F), налаштованість на відчуття справжності, цінності та екзистенціальної сутності речей (ST). Одночасно таку спрямованість інноваційності значно знижують віра у доброту, уважність та доброзичливість людей (BP), цінності високого соціального статусу і управління людьми (ЦО₇), приємного проведення часу, відпочинку (ЦО₁), спілкування (ЦО₁₀), визнання та поваги людей, впливу на оточуючих (ЦО₈). Орієнтація на впровадження нововведень для підвищення якості професійної діяльності, схильність до оновлення змісту, технологій в професійно-виробничій сфері значно підсилюється при домінуванні комплексу установок щодо усвідомленого життя, побудованого на засадах раціональності та продуктивності.

За даними регресійного аналізу, прояву *спрямованості інноваційності на сферу особистого спілкування з близькими та друзями (ІСо)* сприяє упевненість у доброти й чуйності людей (BP), готовність рішуче і відповідально взаємодіяти зі світом (E), налаштованість на відчуття справжності, цінності та екзистенціальної сутності речей (ST), на вільний вибір та свободу у прийнятті рішень (F), ствердження цінності любові (ЦО₅), визнання та поваги людей, впливу на оточуючих (ЦО₈). Негативний вплив щодо цієї спрямованості мають ціннісні орієнтації на соціальну активність для досягнення позитивних змін у суспільстві (ЦО₉), приємне проведення часу, відпочинку

(ЦО₁), допомоги і милосердя до інших людей (ЦО₄), здоров'я (ЦО₁₁), здатність до самодистанціювання (SD). Отже, схильність до пошуку та впровадження нових форм спілкування та взаємодії, переструктурування моделі особистих взаємин на основі сучасних знань про успішну комунікацію; орієнтація на осучаснення сфери дозвілля з друзями, знайомими потребує мужності і рішучості, справжності, любові та розгортається на тлі глибокого занурення у стосунки.

Щодо *спрямованості інноваційності на сферу професійного спілкування (ICп)*, то її дієвими чинниками слід вважати впевненість у цінності власного Я (SW), готовність рішуче і відповідально взаємодіяти зі світом (E), здатність до розвитку дистанції щодо себе, готовність до об'єктивного погляду на власний внутрішній світ (SD), визнання важливості спілкування (ЦО₁₀), цінності матеріального добробуту (ЦО₂), любові (ЦО₅). Цю спрямованість нівелюють впевненість у контрольованості світу (C), доброти й чуйності людей (BP), у випадковості перебігу подій (R), налаштованість на утвердження власної свободи у прийнятті рішень (F), визнання цінності соціальної активності для досягнення позитивних змін у суспільстві (ЦО₉).

Вираженість *спрямованості інноваційності на сферу масових комунікацій (Imк)* залежить від установки щодо контрольованості світу (C), доброзичливості людей (BP), цінності високого соціального статусу і управління людьми (ЦО₇). На її прояв негативно впливають: віра у випадковість перебігу подій (R), у цінність власного Я (SW), готовність долати обмеження та діяти рішуче (F), утвердження цінності любові (ЦО₅), соціальної активності для досягнення позитивних змін у суспільстві (ЦО₉). Такий комплекс особистісних характеристик створює підґрунтя для схильності людини до пошуку нових форм комунікації не в колі безпосереднього особистого або професійного спілкування, а в сфері медіасистем.

У детермінації *спрямованості інноваційності на сферу діалогу з власним Я (AI)* найбільшу роль відіграє готовність рішуче і відповідально взаємодіяти зі світом (E), налаштованість на відчуття справжності та екзистенціальної сутності (ST), віра у випадковість перебігу подій, їх непередбачуваність (R), у справедливість світу (J), визнання цінності пошуку та насолоди прекрасним (ЦО₃), любові (ЦО₅), високого соціального статусу і управління людьми (ЦО₇). Аутоспрямованості інноваційності заважає установка щодо цінності власного Я (SW), доброти й чуйності людей (BP), контрольованості світу (C), рішучість та утвердження свободи у прийнятті рішень (F), здатність до самодистанціювання (SD), цінність приємного проведення часу, відпочинку (ЦО₁).

Орієнтація на нові практики ведення фінансів, отримання прибутку, підвищення зиску, *спрямо-*

ваність інноваційності на економіко-фінансову сферу суспільного життя (EФI) залежать від таких установок особистості: віра у випадковість перебігу подій, їх непередбачуваність (R), у справедливість світу (J) але відсутність гарантованої перемоги добра над злом (BW-), сумніви у цінності власного Я (SW-), налаштованість на пошук смислу та екзистенціальної цінності (ST); підкріплюється цінностями спілкування (ЦО₁₀), матеріального добробуту (ЦО₂) та нівелюється при зростанні цінності приємного проведення часу, відпочинку (ЦО₁).

Спрямованість інноваційності на екологічну сферу суспільного життя (EI) зазнає варіацій під впливом наступних чинників: впевненість у прихильності світу (BW), цінності власного Я (SW), здатність до самодистанціювання (SD), визнання цінності любові (ЦО₅), високого соціального статусу і управління людьми (ЦО₇), пошуку та насолоди прекрасним (ЦО₃). Разом з тим послаблюють схильність до впровадження нових способів організації взаємодії людини з оточуючим середовищем рішучість у прийнятті рішень та свобода (F), віра у доброту людей (BP), цінності приємного проведення часу, відпочинку (ЦО₁), допомоги і милосердя до інших людей (ЦО₄), визнання та поваги людей, впливу на оточуючих (ЦО₈).

Значний вплив на *спрямованість інноваційності на політичну сферу суспільного життя (PI)*, що передбачає орієнтацію на впровадження нових форм управління і реалізації влади, переважання інтересу до новітніх ідей самоорганізації у сфері управління, готовність до впровадження нових моделей управління, розподілу повноважень, обмеження влади, мають наступні особистісні чинники: віра у доброту людей (BP), у справедливість світу (J), впевненість у цінності власного Я (SW), готовність рішуче і відповідально взаємодіяти зі світом (E), готовність до об'єктивного погляду на власний внутрішній світ (SD), визнання цінності пізнання нового у світі, природі, людині (ЦО₆), любові (ЦО₅), пошуку та насолоди прекрасним (ЦО₃). Запобігають такій спрямованості інноваційності установки щодо доброти людей (BP), контрольованості світу (C), готовність вільно приймати рішення (F), цінності визнання та поваги людей, впливу на оточуючих (ЦО₈), здоров'я (ЦО₁₁), високого соціального статусу і управління людьми (ЦО₇).

Прояву *спрямованості інноваційності на соціокультурну сферу суспільного життя (SKI)* сприяє впевненість у справедливості світу (J), готовність рішуче і відповідально взаємодіяти зі світом (E), визнання цінності любові (ЦО₅), високого соціального статусу і управління людьми (ЦО₇). Ці якості допомагають орієнтації на нові смисли, культурні та освітні практики, соціальні інновації, чутливість до сучасних змістів культури,

орієнтація на схвалення та впровадження новітніх форм організації духовного життя людини. Водночас така спрямованість інноваційності гальмується при домінуванні установки щодо контрольованості світу (С), доброти людей (ВР), налаштованості на вільне прийняття рішення, готовності їх рішуче впроваджувати (F), цінностей матеріального добробуту (ЦО₂), приємного проведення часу, відпочинку (ЦО₁), пошуку та насолоди прекрасним (ЦО₃).

Позитивний вплив щодо *спрямованості інноваційності на технічну сферу (ТІ)* мають переконання про контрольованість світу (С), цінності здоров'я (ЦО₁₁), високого соціального статусу і управління людьми (ЦО₇), допомоги і милосердя до інших людей (ЦО₄), пізнання нового у світі, природі, людині (ЦО₆), спілкування (ЦО₁₀). Втім орієнтація на пошук, використання та впровадження технічних нововведень послаблюється через упевненість у цінності власного Я (SW), налаштованість на утвердження власної свободи у прийнятті рішень (F), цінність приємного проведення часу, відпочинку (ЦО₁).

Проведений множинний регресійний аналіз дозволив виокремити комплекси особистісних характеристик, які здійснюють позитивний та негативний вплив на зміни у показниках спрямованості інноваційності. Серед таких характеристик універсальний вплив щодо різних видів спрямованості має лише цінність приємного проведення часу, відпочинку. Всі інші досліджувані особистісні характеристики специфічно аранжують інноваційність залежно від локалізації прояву цієї властивості за сферами життєдіяльності. Отримані результати створюють можливість для імовірного прогнозу індивідуальної інноваційної поведінки особистості та створення оптимальних умов її розвитку.

Висновки. Розвиток суспільної практики в умовах прискорення змін та розповсюдження нововведень висуває на перший план проблему дослідження феноменології інноваційності як психологічної властивості особистості. Саме інноваційність визначає загальну схильність особистості до нового, що є внутрішнім підґрунтям, передумовою стійкого та універсального опанування нововведень у будь якій сфері діяльності. Інноваційність розглядається як здатність особистості до корисних перетворень середовища від стану звичної (хабітуальної) дійсності до оновленої (модернізованої) через пошук та впровадження нововведень (ідей, технологій тощо); це здатність до конструктивного переструктурування взаємодії зі світом, спрямованого на підвищення якості життя. Ця властивість не є одномірною, має складну структуру, одним із вимірів якої є спрямованість. Спрямованість інноваційності – схильність до прояву цієї властивості в певній сфері

життєдіяльності, де особистість воліє виступати суб'єктом впровадження нововведень. Вектор спрямованості інноваційності презентує «переваги» таких сфер, їх привабливість для прояву інноваційних інтенцій, що відображає вибірковість у психічному реагуванні на новизну та зміни у середовищі.

За даними кореляційного аналізу встановлено, що різні вектори спрямованості інноваційності пов'язані з певними ціннісно-смысловими утвореннями, базовими установками, екзистенціальними мотиваціями, параметрами суб'єктивної картини світу. Такі характеристики утворюють емоційно-особистісне підґрунтя для вільного вияву інноваційних інтенцій, прояву інноваційної активності в певних сферах життєдіяльності. В ході регресійного аналізу отримано моделі, що дозволили встановити перелік особистісних характеристик, котрі здійснюють найбільш істотний вплив щодо різних видів спрямованості інноваційності. Описано комплекси особистісних чинників, що зумовлюють схильність особистості до прояву інноваційності у конкретній сфері життєдіяльності.

У перспективі передбачається подальше дослідження широкого спектру чинників, що зумовлюють індивідуально-психологічні прояви інноваційності, як на рівні формально-динамічних, так й змістово-особистісних її аспектів.

Література:

1. Асмолов А.Г. Психология современности: вызовы неопределенности, сложности и разнообразия. Психологические исследования. 2015. 8(40). Режим доступа: <http://psystudy.ru/index.php/num/2015v8n40/1109-asmolov40.html>.
2. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. Кабінет Міністрів України. Режим доступа: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80>.
3. Пахно И.В. Инновационный потенциал личности как междисциплинарная категория. Известия Иркутской государственной экономической академии. 2013. № 4.
4. Михайлова О.Б. Структура инновационного потенциала. Вестник Новосибирского государственного университета. Серия Психология. 2012. Т. 6, вып. 1. С. 26–31.
5. Власенко Ю.А. Психологический анализ инновационного потенциала личности: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01. Одеса : ОНУ ім. І. І. Мечникова, 2003. 19 с.
6. Ключко В.Е., Галажинский Э.В. Психология инновационного поведения. Томск : Томский государственный университет, 2009. 240 с.
7. Бефани А.А. Личность в ситуациях неопределенности и ее инновационный потенциал.

- Вісник Одеського національного університету. Психологія. 2010. Т. 15. № 11–12. С. 18–25.
8. Фролов П.Д. Ментальні виміри інноваційної культури: досвід емпіричних досліджень. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Серія Психологія. 2013. № 114. С. 190–194.
 9. Саннікова О.П. Феноменологія особистості: Вибрані психологічні пераці. Одеса : СМІЛ, 2003. 256 с.
 10. Кузнєцова О.В. Спрямованість інноваційності особистості та її діагностика. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Психологічні науки. 2017. Вип. 5. Т. 1. С. 78–83.
 11. Шмелева Е.А., Червова А.А., Мальцева Л.Д., Прияткина Н.Ю. Структурно-функціональна модель інноваційного потенціала педагога. Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского. Серия: Социальные науки. 2014. № 3(35). С. 177–184.
 12. Лебедева Н.М. Ценности и отношение к инновациям: межкультурные различия. Психологический журнал. 2009. Т. 30. № 6. С. 81–92.
 13. Советова О.С. Социальная психология инноваций: основания, исследования, проблемы : дис. ...доктора психол. наук: 19.00.05. С.-П., 1998. 315 с.
 14. Белан М.А. Смысловое наполнение инновационного потенциала личности. Психология в экономике и управлении. 2015. Т. 7. № 1. С. 36–42.
 15. Фурман А.А. Психология личности: ціннісно-орієнтаційний вимір : [монографія]. Одеса : ОНПУ; Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 312 с.

Kuznietsova O. V. Personal factors of innovation direction

The article deals with the results of theoretical and empirical research of personal determinants of different types of innovation orientation. Innovation is studied as the ability of the individual to the useful transformations of the environment from the state of habitual (habitual) reality to updated (modernized) through the search and introduction of innovations (ideas, technologies, etc.); it is the ability to constructively restructure engagement with the world, aimed at improving the quality of life. Orientation of innovation – the tendency to manifest it in a certain area of life, where the individual prefers to be the subject of innovation.

The following types of innovation orientation are analyzed: practical (orientation to finding and introducing new ways of performing daily and production activities respectively in everyday, professional spheres), communicative (tendency to try new ways of communication and interaction between people in the areas of personal communication with friends and friends, professional communication, mass communication and organization of internal experience of self, dialogue with self), social and organizational (inclination to incarnate new practices in the main spheres of social life: economic, financial, environmental, political, socio-cultural and technical).

The article deals with personal characteristics (value orientations, basic attitudes, attitudes of the individual towards the world, self and life, existential motivations), which take part in the determination of different types of orientation of innovation. According to the correlation analysis, there are correlations between the types of innovation orientation and a certain range of personal qualities. During the regression analysis, models were obtained that allowed us to establish a list of personal characteristics that exert the most significant influence on different types of innovation orientation.

The complexes of personal factors that determine the tendency of the individual to show innovativeness in a particular sphere of life are described. The data obtained make it possible to make a probabilistic prediction regarding the individual choice of areas of innovation.

Key words: *continual-hierarchical structure, practical, communicative, socio-organizational orientations, value orientations, basic beliefs, existential motivations.*